

פרשת במדבר תשפ"ה
שנה ט"ו

גליון תקצ"ח - 598

בִּיַּת יִשְׂרָאֵל

דברי ישר

לקוטים, מוסרים ופרפראות בפשט וברדש

בפרשת השבוע ובענייני דיומא

בעריכת ישראל שלום דבורץ

סגן דברי ישר

מניינם היה ידוע ע"י מנין השבטים שנמנו לפנייהם

בְּנֵי נִפְתָּלִי בַּמְדָּבָר א, מ

מדוע במנין כל השבטים הוסיף ל' לבני שמעון, לבני בנימין וכו' ורק אצל בני נפתלי כתב בלי ל'.

הראשונים [רבינו חיים פלטיאל ובבעל הטורים ועוד] מתרצים שהיה זה בגלל שרוב השבט היה בנות, ולכן השמיט הל' להורות זה, וראיה לזה מפרשת פינחס שמניינם היה אחרי שמותו כל הזכרים היוצאים ממצרים ונותרו רוב בנות, ובכולם שם נאמר **בני ללא ל'**.

בספר **כף הכהן**, כתב שנראה לו כי חסר למ"ד, כי נשים פטורות מלמור"ד התורה.

וראה עוד ישובים נפלאים שהובאו בדברי ישר בשנים הקודמות בשם הרש"ר הירש והנצי"ב ועוד.

בספר **אבן משה לרבי אליעזר פרלמוטר זצ"ל** כתב יישוב יפה ששמע בשם גדול אחד.

בפרשת כי תשא כתב רש"י כי בשנה אחת נמנו שתי פעמים, אחד אחר יום הכפורים קודם הקמת המשכן ונתנו בקע לגלגולת לעשות מהם האדנים, והמנין השני היה, אחר הקמתו באחד לחודש השני וזהו המנין האמור כאן, ולא העדיף ולא החסיר במנין זה השני יותר מבראשון.

טעם מנין זה היה כדי לדעת מנין כל שבט ושבט בפרטות ולקחת מהם השקלים לקרבנות צבור עיין רש"י שם.

במנין הראשון, נמנו כל יב' השבטים יחדיו, ועלה מניינם למנין שלם של כל ישראל, אבל במנין כאן שמנו כל שבט ושבט ופירטו כמה היה בכל שבט.

כאשר מנו את השקלים לפי כל שבט, אמרו המונים את השקלים, 'אלו השקלים הרי הם שייכים לבני שמעון לבני יהודה וכו' וכל פעם שמנו את השבט הוסיפו מניינו למספר השקלים שנמנו, אבל כשהגיעו לשבט נפתלי שנמנה אחרון, לא היו צריכים מעיקר הענין "לספור" את השקלים, כי ידעו שכך הוא הסכום, שהרי לא נשתנה מניינם של ישראל. לכן אמר **בני נפתלי**, כלומר בני נפתלי ידועים שהמה כך וכך והוא כאשר תחשב ותסיר מהמנין הכללי של כל ישראל שהוא שש מאות אלף שלשת אלפים חמש מאות וחמשים, את סך המנין הכללי של יא' השבטים תדע בבירור כמה הוא מספר של בני נפתלי.

בסיום דבריו מציין לכך שגם בבני ראובן לא אמר לבני, ומבאר ששם הקדים ואמר ויהיו וזהו במקום הל'.

כאשר עושים רצון ה', נחשב שהקב"ה בעצמו עשה

כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה

וַיִּפְקְדֵם בַּמְדָּבָר סִינִי בַּמְדָּבָר א, יט

כתב הכהן הגדול מאחיו רבי אהרן כהן זצ"ל בבית אהרן כי יתכן לפרש הכתוב שאמר וַיִּפְקְדֵם הולך על הקב"ה שעיקר המנין זה מה שהוא מנה אותם מתוך חיבתו, ומה שאמר בתחילה כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה לומר כי מה שעשו כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה נחשב כמו שהקב"ה בעצמו מנאן, וכתב על הפירוש, וזה נכון בע"ה.

שבטים בסכנה

וַיְהִיו בְּנֵי רְאוּבֵן בָּכְרִי יִשְׂרָאֵל

תוֹלְדֵתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם

בַּמִּסְפָּר שְׁמוֹת לְגִלְגָּלְתָם בַּמְדָּבָר א, כ

לְבִנֵי שְׁמֵעוֹן תוֹלְדֵתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם

לְבֵית אֲבֹתָם פְּקָדֵיו בַּמִּסְפָּר שְׁמוֹת

לְגִלְגָּלְתָם כָּל זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה

וְיַמְעֵלָה כָּל יֵצֵא צֶבֶא בַּמְדָּבָר א, כב

בשבט ראובן ובשבט שמעון הוסיף ואמר לְגִלְגָּלְתָם.

בשבט שמעון הוסיף גם המילה פְּקָדֵיו.

על מה שאמר לְגִלְגָּלְתָם פירש רש"י שהיה זה על פי שקלים - בקע לגולגולת.

במלאכת מחשבת מוסיף לבאר מדוע הוזכר ענין הפקידה בבקע לגולגולת דוקא בשני שבטים אלו.

כבר ידענו כי טעם מחצית השקל להנצל מעין הרע, ואף אם זה נאמר על כל ישראל, אבל בשבטים ראובן ושמעון נצרך לזה יותר.

כי היו שבטים אלו מוכנים לפורענות, ראובן בעדת קרח ושמעון בבעל פעור.

לכך כתבה התורה בערבות מואב בפקודי ראובן בלועי קרח להגיד שבגללם נתמעטו, גם שבט שמעון ראינו שנחסר עד מאד שכלם נפלו משבטו.

הרי לנו ששני אלה השבטים מזומנים ליום רעה בחטאם ועל כן צריכים אלו להשמר ביותר מעין הרע ולא יהיה נגף בפקוד אותם.

לפיכך הזכיר כאן לגלגלותם על שני אלו לבד כי הוצרכו השקלים להם יותר מכל שאר השבטים.

בשמעון היה ענין נוסף על ראובן, כי מכת שבט שמעון הייתה גדולה ממכת שבט ראובן, עד שהיה צריך להוסיף בו את פְּקָדֵיו, להודיע כי תמיד היה פוקד שבטו לידע חסרונו, ודווקא בגלל זה היה הנגף מתמיד בו כי אין הברכה מצויה בדבר המנוי.

להפריד הפורענות משאר העם

אֲךָ אֶת מִטָּה לֹוִי לֹא תִפְקֹד וְאֶת רֵאשֵׁם
לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר א, מִט
וְהַלְוִיִּם יִחַנו סְבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא
יִהְיֶה קֶצֶף עַל עֵדֻת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר א, נג

כתב המלאכת מחשבת טעם לכך שהלויים נפקדו לבדם, הואיל והלויים מזומנים לפורענות במשאם ובפקודתם סביב למשכן כמו שאמרו חז"ל שבארון היה מכלה בהם, על כן המה לבדם ישאו את עון המשכן ושלוש על ישראל. שאם יפקדו אותם במנין בני ישראל יחשבו כולם לעם אחד, וכאשר יהיה קצף בגשתם אל הקודש, כל העם יענשו. על כן יפקדום לבד ולהם לבדם ניתנה השמירה וכל בית ישראל נקיים.

שבת לוי חטאו כמרגלים אבל לא נענשו

אֲךָ אֶת מִטָּה לֹוִי לֹא תִפְקֹד בַּמִּדְבָּר א, מִט
בפירוש השני פירש רש"י, לפי הקדוש נכון הוא שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנן מן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר, אמר אל יהיו אלו ככלל, לפי שהם שלי, שלא טעו בעגל. בספר ביאורים על רש"י על התורה מרבי נתן ברבי שמשון שפירא (נדפס בשנת ש"ג), שואל הרי מה שמתו במדבר היה זה בגלל חטא המרגלים ולא בגלל חטא העגל, והיה צריך לומר שבגלל זה ולא בגלל העגל. ותירץ כי בחטא המרגלים גם הלויים חטאו, רק בעגל לא טעו, ומה שלא נענשו, כי העונש היה על שני העבירות, על חטא העגל ועל חטא המרגלים, וישראל נענשו בשביל השני עבירות כמו שמוכיח רש"י בפרשת שלח לך (במדבר יד, לד) שנאמר תִּשָּׂאוּ אֶת עֲוֹנֵיכֶם [לשון רבים] ולא נאמר תִּשָּׂאוּ אֶת עֲוֹנֵיכֶם, אבל בחטא המרגלים עצמו כן חטאו הלויים. הוא מה שאמר כאן שמנאן בנפרד כי לא נענשו במיתה כי חטאו רק בחטא אחד ולא גם בחטא העגל. [ראה כעין זה בשפתי חכמים]

בגיל חודש אי אפשר עדיין לדעת לפי הגולגלת

אם זכר או נקבה

פִּקֹּד אֶת בְּנֵי לֹוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחָתָם
כָּל זָכָר מִבֶּן חֹדֶשׁ וּמַעְלָה תִּפְקְדֵם בַּמִּדְבָּר ג, טו

כתב בספר המליצות בשם אחד מהמחברים שבפקידת בני ישראל נאמר שהפקידה לגולגלותם, אבל בבני לוי לא נאמר גולגלות.

והביאור בזה, כי רק בבני ישראל היה אפשר לפקדם לגולגלות לפי שכבר היו בן עשרים וניכר בין זכר לנקבה אבל פקודת הלויים שהיו מבן חודש לא היה אפשר לפקדם לגולגלות, כי על פי צורת הפנים אין ניכר בגיל זה ההבדל בין זכר לנקבה.

ומוסיף ומדגיש כי וודאי אין הכוונה שבאמת היה ההכרח לבדוק אם זה הבן חודש זכר או נקבה, שהרי כבר אמר במדרש על פי ה' - שהיתה השכינה מקדמת ובת קול היתה יוצאת ואומרת כך וכך תינוקות יש באהל זה, ובפועל לא היה צריך לבדוק אם זכר אם נקבה.

היו לי ועשו בשבילי

וְלִקְחֶתָּ אֶת הַלְוִיִּם לִי אֲנִי ה' בַּמִּדְבָּר ג, מא
כתב רבי משה דוד וואלי כי כשם שהיו לי ועשו בשבילי לשעבר כשקלקלו האחרים בעון העגל, כך יהיו לי ויעשו בשבילי עכשיו.

בהמה אחת פטרה בכורות רבים

וְאֶת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת
בְּהֵמָתָם בַּמִּדְבָּר ג, מה

כתב רבי יוסף בכור שור וְאֶת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֵמָתָם של ישראל, אבל לא נתן הקדוש ברוך הוא קפידה למניין הבהמות, אלא בהמה אחת של לויים פוטרת כמה בהמות מבכורות של ישראל.

מקור דבריו הוא במסכת בכורות ד: אמר ר' חנינא: שה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמורים מישראל. ודנה הגמ' מהיכן ידענו דין זה, ולמסקנה מביאה הגמ' את פסוק זה שמתוך שלא נאמר בהמה תחת בהמה או בהמתם תחת בהמתם, אלא **בהמת תחת בהמתם**, שמע מינה שאחד פטר רבים.

למה לדורות לא יפטרו בכורי הלויים את בכורי ישראל

וְלִקְחֶתָּ חֲמִשָּׁת חֲמִשָּׁת
שָׁקִלִים בַּמִּדְבָּר ג, מז

וכן לדורות, כל בכור ישראל נותן ה' שקלים לכהן. שואל רבי יוסף בכור שור ואם תאמר: מפני מה אין בני הלויים הנולדים מכאן ולהבא פוֹדִין הבכורות שיוולדו להם לישראל מכאן ולהבא.

יש לומר: הלויים נולדים מן הלויים הללו שפדו את הבכורות, וכל הבכורות אינם נולדים מן אילו הבכורות שנפדו, אלא מכל ישראל שלא נפדו, ואותם שהם מן הבכורות שנפדו אינם יודעים, לפיכך צוה הקב"ה לפדות כל הבכורות שיוולדו מכאן ולהבא.

דגלי עם פדויי בזרוע חשוף

כתב הקדוש רבי אנשלה אנשטרוק הי"ד במדרשי התורה - שמעתי זה שבכל מטה האמצעי שבארבע דגלים נזכר בסוף שמותיהם אֶל-.

בדגל יהודה - האמצעי נתנאל.

בדגל ראובן - האמצעי שלומיאל.

בדגל אפרים - האמצעי גמליאל.

בדגל דן - האמצעי פגעיאל.

לקיים מה שנאמר פִּי אֲנִי ה' שָׁכַן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר לה, לד).

וכן בנשיאים בחנוכת המזבח (פרשת נשא) סידרם לפי הסדר הזה, זה אחר זה:

נתנאל בן צוער ביום ב'.

שלומיאל בן צורישי ביום ה'.

גמליאל בן פדהצור ביום ח'.

פגעיאל בן עכרן ביום י"א.

כעת נחבר את מספר הימים, ב'ה'ח'י"א, נגיע למספר כ"ו, זהו חשבון שם הקדוש הַיְיָהוּה.